

balneæ, quarum præcipuæ sunt balneæ de Aquis, à civitate sedecim miliaribus distantes, quarum minera ferrea & aluminosa existit. * Omnem membrorum nutritivorum dyserasiam calidam tollunt, hydropicis & ictericis conferunt: renes mundificant: matricis humiditates compescunt: hepaticis & stomachicis auxiliantur. *Idem.*

De balneo Petriolo.

IN DUCATU Senesi plura habentur balnea, quorum famosius balneum de Petriolo nominatur, à civitate quindecim miliaribus distans: cuius minera est sulphurea multum, & alumine participat. * Valde calefacit, resolvit, & exiccet: confert paralyti, spasm, tremori, epilepticis, capitis dolori ex frigido: stomachum laxat: calido hepatis nocet: splenem durum mollicat: intestinorum ventositates dissolvit: vulvæ duritiæ medetur: scabiosis, ulceribus, podagra, & scia opitulatur. *Idem.*

De thermis Grotinis.

IN COMITATU Viterbii complures reperitur thermæ, quarum primum locum habere videntur Thermæ de Grotta dictæ, miliare unum à civitate distantes, quæ ex ferro & ære consistit. * Membra relaxata, digestivam, cerebrum & visum corroborant: appetitum provocant: splenicis, hepaticis, nephriticis, podagricis & matrici conferunt. *Idem.*

De thermis apud Urbem veterem.

APUD Urbem veterem novem habentur balnea, omnia à prædominio aluminosa ferro participantia. * Unde matricis & juncturarum passionibus frigidis & humidis conferunt: paralyticis, spasm, hydropi, soda, podagra, catarrho, ulceribus sordidis, nervi contractis auxiliantur: appetitum excitant: stomacho, hepatis, & spleni succurrunt. *Savonarola.*

De balneis Perusinis.

AD civitatem Perusii balneum habetur, Mōtis alti nuncupatum, cujus minera sulphure non

multo, & asphalto participat: * ægri tudinibus frigidis & humidis confert. *Idem.*

De balneis montis Catini.

APUD Castrum montis Catini tria habentur balnea fassa, quorum unum antiquissimum, circa cujus circumferentiam nascitur tamariscus in magna quantitate. * Doloribus juncturarum, & dorsi, podagra, & scia confert. Alterum in duo divisum est balnea: in altero viri, in altero mulieres lavantur. * Podagra, ischia, & scabiei auxiliatur. Tertium balneum novum, per communitatem Florentiæ ordinatum. * Renum obstructions aperit, lapides frangit: solvit ventrem, & vomitum provocat, bibita aqua. *Idem.*

De balneo Aqueusibus.

IN civitate Aqueusibus sunt balnea duo super plateam, quæ constant sulphure, alumine, & nitro. * Passionibus juncturarum, articularum doloribus, capitis & stomachi passionibus conferunt. *Idem.*

De balneis Siculis.

IN insula Sicilia, quæ pluribus gloriatur balneis diversis in locis situatis à prædominio maxime sulphurea. * Paralyti, spasm, tremori, podagra, scia, ulceribus, epilepsia conferunt: ventositates intestinorum dissolvunt. *Idem.*

De balneis Aquariis.

APUD Aquarium terra est à Regio Longobardo 25 miliaribus distans, balneum de Aquario nuncupatum, alumine participat. Viribus simile est balneo della Porretta. *Idem.*

De balneo Carpenfi.

APUD castrum Brandula 34 miliaribus balneum Carpenfi habetur, quod constat exiguo sulphure, alumine & pauco sale. * Catarrhum sistit, capitis humiditates exiccet, oculorum humiditates tollit, lachrymas eorum compescit: stomacho humido, debilitati renum, renum & vesicæ ulceribus auxiliatur: menstrua alba tollit & corrigit: podagra à causa frigida confert. *Idem.*

DE TERRIS, Sectio IV.

TERRA non minus ac prædicta elementa in usum medicinæ venit. Siquidem alia

- Venena ardet: ut
  - Terra Armenia.
  - Terra Lemnia.
- Astringit: ut
  - Terra Ochra.
  - Rubrica Sinopica.
  - Rubrica fabrilis.
  - Terra emus.
  - Terra Erethrin.
  - Terra Samia.
  - Terra Chia.
  - Terra Selinusia, &c.
- Discutit: ut
  - Terra Cimolia.
  - Terra ampelitis.
  - Terra fornacea, &c.
- Abstergit: ut Terra Melia, &c.

TERRA

TERRA seu **BOLUS ARMENIA**, Galeni tempore in gravi illa pestilentia primū in luce venire cepit colore pallido, hodie duorum est generū: alterū orientale, alterū nostras, quod multis locis nascitur, ubi sunt ferrifodinae: utraque rubricae species est. Existimant nonnulli bolus orientalem ex Armenia advehi, esseq; illam ipsam, quam Galenus colore pallido, Arabes luteo, croco similem describunt. Ceterum cum illa sit rubra, non abs re dubitatur, an sit bolus Armenia. Alii putant veram esse terrā Lemniam, quae olim caprae imagiae signabatur: aut eam potius, quae Galeno rubrica Lemnia vocatur, à terra Lemnia differens. Nam rubrica manus inficit, terra verò minime. Ut ut sit, existimamus alteram alterius loco usurpari posse. Nosstrare uti possumus in medicamentis foris applicandis: imò & intus, si rite praeparatur, hoc modo: Abluatur vulgaris noster bolus aceto acerrimo, ut quam purissimus ab arena commistione reddatur, & iterum paratus exicetur. Deinde quod siccata est, ponderetur, tantundemq; ponderis aceti capiatur cum quinta ejusdem poderis parte olei: atque ita in massam subigatur totus bolus, qui ita paratus, in fictili Sigburgico reponatur, quoad subsorsū in vino vel terra asservetur per aliquot menses pro fermentatione: imò quò diutius ita fermentatur, eò melior reddetur. * Hujus boli ita parati usus non incongruus erit tempore pestilentiae, quam misericorditer avertat Deus. *Medici Colonijenses.*

Boli Armenia praeparatio.

BOLUS Armenia in pulverem tenuissimum redacta, dissolvatur in phlegmate acido aluminis: tum separetur phlegma per balneum: & aliud superinfundatur. Id ter facito. Tum bolus in oleum perpingue convertitur: quod igne lentissimo exicetur, & in pulverem reducatur, ad cohibendum sanguinem undecunq; fluentem aptissimum. *Quercetanus.*

SIGILLUM LEMNIUM, sive **TERRA SIGILLATA** officinarum, terra Lemnia Dioscoridis & Galeni esse debebat. Hodie duo terrarū genera Constantinopoli adferuntur: una rubeles, in placentulis exiguas formata, characteribus Turcicis signata: altera ex cinericio colore candicans, majoribus formata placentulis, characteribus item signata Turcicis. Magno in precio sunt apud Turcas, maximeq; commendantur adversus venena: neque facile earum copia haberi potest. Quae Constantinopolim adferuntur, non è Lemno, sed aliis ex locis, multoq; longius distitis advehuntur. Itaque arbitrandum non est, ullam ex jam dictis terram Lemniam esse. Rufa quibusdam è Lemno advehi, veraq; terra Lemnia esse creditur. Plerique bolus Armeniam Orientalem, veram esse terram Lemniam crediderunt. Sed nihil certi statuere possumus: magis tamen illi quadrare videntur terrae Lemniae notae, quam duabus

A praedictis. Reperta est etiam in Melita terrae quoddam genus candidum leve, quod à circumforaneis impostoribus venditur, adversus venena efficax. Itaque terra Lemnia loco commode aut bolus Armenia ex Oriente perita, aut praedictarum aliqua sumi potest, tamen Turcicae adversus viperæ morsus non admodum efficaces sint, multoq; minus, quae ex Melita adfertur. Verum si bolus Armenia adversus viperæ morsus eam haberet vim, quam terra Lemnia tribuunt, terra Lemnia legitima sine controversia esset, aut saltem illi securè substitui posset, & facile esset experimentum, quemadmodum de Turcicis terris in canibus à vipera demorsis periculum fecimus. nam quibus alium cum vino datum est, hi liberati sunt: quibus vero terrae supra recitatae, hi mortui sunt, aut magna cum difficultate liberati. Terrae sigillatae officinarum, cum ne una quidem nota Lemniae quadret, nullus usus esse potest, nisi in iis duntaxat medicamentis, quae foris adhibentur: haec enim nihil praeter manifestam qualitatem operationem desiderant. *Medici Florentini & Colonijenses.*

Lemnia terra, quam alii perperam Rubricam Lemniam vocant, ut docet Galenus l. de Antidot. cap. 14. (nam Rubrica Lemnia alia res est in Lemno proveniens, ad alios usus idonea quam est sigillum Lemnium) putatur communiter esse ea, quae in officinis vocatur Bolus Armenus Orientalis: quod nomen illi à mercatoribus Venetis impostum fuit, itemq; ab istis, qui Venetias eam apportant: tamen verus Bolus Armenus Orientalis alia res sit. haecque opinio approbata fuit ab omnibus simplicium peritis: cura certum sit, eam non ex Armenia, sed ex insula Lemno afferri, de eodem plane loco, quem Galenus lib. 9. de simplicibus Medicam. describit. Quodq; verus Bolus Armenus esse aequat, color etiam in causa est, qui nimis ruber est, cum Bolus sit colore pallido: & elapsi sunt octo anni, quod quidam Graecus satis magnam copiam attulerit Neapolim, unde longo tempore officinas suas pharmacopei instruxerunt. Quamquam suspicio quaedam accesserit, de impostura ejusdem medici Materatensis, qui multas civitas Materato ex regno Neapolitano Venetias advehit, & asseverans esse verum Bolus allatum ex Armenia, multis mercatoribus eum vendidit, qui postea in idem regnum rursus attulerunt: utq; omnia veritati magis essent consentanea, opera cuiusdam Graeci ad eam rem adhibita curavit illum distrabi. Cum nihil aliud revera esset quàm Bolus, qui reperitur prope Materatā: & iste locus postea mandato regio fuit oclusus. Quae suspicio eò magis confirmatur, quod Bolus ille à Graeco divenditus, alteri, qui hodie Materatē effodit, ita planè assimiletur, ut etiam exercitatissimi in hac parte inter utramq; nullam differentiam reperire queant. Sed relicto Bolo Armeno vero, loquentes de vulgari altero dicto Orientali, constat eum ferè ab omnibus non solum ac-

cipi pro succedaneo Terræ Lemniæ, sed etiam A
 pro ipsa vera Terra Lemnia. Quamquam multi
 viri præstantes in arte Medica asserat, hunc vul-
 garem Bolum esse Rubricam, & non terram Lem-
 niam: idque se scire ajunt ab omnibus fide di-
 gnis, qui ipsum locum conspexerint, & qui sciunt
 quoque, in quo loco ipsa terra Lemnia colligatur,
 quæ olim nullo alio quam sacerdote tractaba-
 tur, & qui insuper norunt, ubi Rubrica effodia-
 tur, quam dicunt esse illum rubrum Bolum Ar-
 menum, quem Orientalem vocamus. Quod si B
 illis fides non adhibeatur, addunt aliud argu-
 mentum, quod scilicet nemo ausus fuerit affir-
 mare, experientia comprobatum esse hunc Bo-
 lum, dictum Orientalem, sanare eos, qui à ser-
 pentibus sunt demortui. Nec satis est dicere, ex
 Lemno Insula afferri, nam in ipsa tres differen-
 tiæ terrarum reperiebantur: prima erat præ-
 stantissima, contra omnia venena remediū cer-
 tum: altera Rubrica, quam usurpabant fabri, &
 perhibent isti esse Armenum Bolum Orientalem,
 de quo loquimur. Tertia est, qua utebantur ad
 pannos lavandos, quia abstergendi vim habe-
 bat. Ex his postrema duæ in Medicamentis nul-
 lum usum habebant, ideoque concludunt, Bolum
 vulgarem Orientalem non solum non esse Ter-
 ram Lemniam, sed ipsius loco quoque non esse
 accipiendum. At cum in hoc Bolo deprehenda-
 tur nonnullus odor & sapor aromaticus, multi,
 imò major pars doctorum, non ita facile istorum
 sententiæ assentiri voluerunt, sed potius existi-
 marunt, ejus usum esse in Medicina idoneum, &
 quod revera sit terra Lemnia. Quod tamen ne-
 mo, nisi qui propriis oculis locum viderit, cer-
 to affirmare potest. Sed & nos cum majore parte
 doctorum hominum ponamus hunc loco
 Terræ Lemniæ. Non tamen silentio prætereun-
 dum est, quod aliqui impostores, quo eum ven-
 dibiliorem reddant, imbuant prius instar pastæ
 eum aqua aromatica, quæ in ea quantitate addi-
 tur, quo fraus facile occultetur, cum non sit veri-
 simile, tantum odorem & facultatem per se esse
 in ista terra: quæ interdum ex Cinnamomo
 quoque illi conciliatur: quemadmodum vidi
 Romæ ante biennium, tale frustum missum à
 Cardinale Granuellano ad Castilionem Car-
 dinalem, propter adversam ejus valetudinem,
 qui tamen paulo post obiit: cui itaque hic Bo-
 lus suspectus esset, tutius substituere posset Ter-
 ram istam albam, quæ ex Malta afferretur, quo-
 niam sæpissime non solum à Circulatoribus, sed
 etiam Medicis experientia probatum est, eam
 mirificè contra venena serpentum & aliorum
 animalium valere: cum propter eandem causam
 Terra Lemnia quoque assumatur. Nec forsitan
 errabit, qui ejus loco verum Bolum Armenum
 acciperet, modò de legitimo eum haberi posse
 certi essemus: nam sicuti ad pestis malignæ vim
 prodest, sic etiam non abs re dici posset, contra ma-
 ligna alia venena quoque omnia utilis esse. Cujus
 tamè rei cum nondum experientiam habemus
 certam, securius erit interea, accipere Meliten-

sem terram: in qua opinione, quoad vixit, præcep-
 tor meus pia memorie Lucas Ghinus fuit.

De Sigillo five terra Sigillata vulgari non dic-
 eam plura, cum jam omnibus manifesta sit fraus,
 quæ cum illa committitur, atque unusquisque jam
 sciat, nullo modo eam esse usurpandam. Neque
 etiam possum probare usum Boli Materaten-
 sis: nam tamen propter suas qualitates mani-
 festas procul dubio utilis sit, nimirum in constri-
 gendo corpus, & in omnibus illis affectibus, in
 quibus opus est exiccatione, aut facultate em-
 plastica & astringente, non tamen certi sumus,
 quod in malignis morbis sit efficax: cum hæc vir-
 tus ab ipso Climate proficiscatur: nec possit su-
 perfacialis similitudo in Materatenso Bolo polli-
 ceri, propter occultas & interiores proprietates.

OCHRAM levisimam, & omnino luteam
 eligere oportet, saturatam, non lapideam, friabili-
 lem, natione Atrocæ. Unctur hæc, & lavatur ead-
 em modo. * Vis ejus, adstringere, erodere, colle-
 ctiones & tubercula dissipare. Excrecentia in
 carne reprimi, cava cum cerato explet, & articu-
 losum topicos comminuit. *Dioscorides.*

RUBRICA Sinopis maxime probatur gra-
 vis, densa, ad jecinoris imaginem vergens, calcu-
 lorum expertis, concolor, cum diluitur, impendit
 fusilis. Effoditur in Cappadocia, in quibusdam
 quibusdam, expurgataque deferunt in Sinopem ur-
 bem, in qua venditur: unde cognomen tum ac-
 cepit. * Vim habet exiccationem, quasi indu-
 cendo obstruentem, & adstrictoriam, quapro-
 pter vulnerariis emplastris, & pastillis exiccanti-
 bus, & adstrictoris commisceri solet. Alburnum
 sistit in ovo sumis, aut clystere infusa. Datur je-
 cinosis vitio laborantibus. *Dioscorides.*

RUBRICA fabrilis ad omnia Sinopide in-
 ferior est. Optima Aegyptia & Carthagenensis,
 lapidum expertis, friabilis. Gignitur etiam in Ibe-
 ria, quæ ad Occidentem spectat, ochra exusta, &
 degenerante in rubricam. *Dioscorides.*

OMNIS terra ad medendi usum recepta,
 summam & primam vim habet refrigerandi,
 meatusque obducendi, occludendique: sed spe-
 cie distat, cum aliis adjunctis quibusdam ad alia
 sit utilis. *Dioscorides.*

TERREI ADES duæ sunt: una vehementer
 alba est, altera cineritia. Optima habetur ad ci-
 nereum colorem vergens, perquam mollis: quæ
 si peramenta tractum ducatur, lineam violaceam
 refert. Lavatur ut cerussa, aut in hunc mo-
 dum. Teritur seorsum, & cum aqua, ubi pessum
 terit, humor leviter excolatur: siccata solibus, i-
 terum teritur interdum, adjecta aqua, ut vespere
 confidat: antelocanis colo excernitur, & demum
 in sole trita, si fieri potest, digeritur in pastillos.
 Quod si tosta desideretur, pastilli magitudine
 ciceris in fistile perforatū cõjiciuntur, oreque va-
 sis diligenter obturato, supra carbones canden-
 tes continenter sollib, persantur: ubi verò cinis
 in favillas se convertit, aut æreum colorem con-
 traxit, exempti recõduntur. * Vim habet astringen-
 tem, & refrigeratoriã, leviter molliens: ca-

va explet, & sanguinolenta conglutinat. *Dioscorides.*

SAMIA præfertur candida, levis, tangenti linguæ glutinis modo adhærescens, mollis, succosa, friabilis: cujusmodi est, quam aliqui collyrium vocant. Duæ enim species ejus: unam antè diximus: altera Aster appellatur, crustacea, & cotis modo prædensa. Uritur ac lavatur ut Eretria, vimque consimilem habet. * Sanguinis rejectiones sistit: feminis fluxione vulvæ laborantibus, cum flore sylvestris punicæ datur. Testium & mammarum inflammationes, illita ex rosaceo & aqua, refrigerat: sudores arceat: contra serpentum morsus, & venena, pota ex aqua auxiliatur. Quod si non sit in promptu, ejus loco substituaturs lapis hæmatites. *Dioscorides.*

CHIA eligi debet candida, vergens ad cinerem. Samiæ similis. Est autem crustosa, albaque, sed fictitius formis differens. * Vis eadem quæ & Samiæ: extendit faciem, & erugat, atque splendidam reddit: colorem in facie, & corpore toto commendat, in balneo pro nitro deterget. *Dioscorides.*

Eadem præstat **SELINUSIA**: maximè laudatur, quæ vehementer resplendet, candida, friabilis, & humore dilui celerissima. *Dioscorides.*

CIMOLIA duo genera, candida, & ad purpureum inclinans. Optima existimatur, quæ innatam habet pinguedinem, tactuque frigida sentitur. * Utraque aceto diluta, parotidas & alia tubercula discutit. Ambusta igne, si statim cimolia oblinantur, pustulas non sentiunt: testium duritias, & totius corporis collectiones cohibet: igni sacro imponitur. In summa, utraque multum in medicina commendatur, si incorruptæ originis, nec spuria allumatur. *Dioscorides.*

QUÆPNIGERTIS dicitur, colore ferè Eretriæ similis est, grandioribus tantum glebis: manum si quis admoveat, refrigerabit: tactu linguæ usque adeo glutinosa, ut penicillis hæreat. Cui effectus idem qui cimoliæ, paulo tamen infirmior. Hanc aliqui pro eretriade vendunt. *Dioscorides.*

MELIA colore cineream eritream imitatur, aspera tactu: ea digitis friata, derati pumicis modo crepitat. * Vim habet aluminosam, sed remissiusculam, id quod gustu deprehenditur: modicè linguam siccatur: purum corpus reddit, & colorem commendat: pilos extenuat: vitiliginis & lepras abstergit. Pictoribus usum præbet, ut colores diutius perennent. Emplastris viridibus, quæ chloræ dicuntur, efficaciter inseritur. Et omni Melia terra, & omni alia in universum, eligi debet recens, mollis, non lapidosa, friabilis, quæ cum humorem attingit, facile resolvatur. *Dioscorides.*

EX AMPELITIDE terra, quæ pharmacitis nomine in Seleucia Syriæ nascitur, laudatur imprimis nigra, piceæ longos carbones referens, modicè alluola, æquabili splendore, quæ detrita, accepto oleo, statim eliquescit. Vitiosa censetur candida, & cinerea, quæ in liquorem non resolvitur. * Vim dissipandi & refrigerandi habet, ad calliblephara additur, tingendis capillis idonea. Usus ejus ad illinendas vites, sub germinationis tempus, utpote cum innascentes vermiculos enecat. *Dioscorides.*

FORNACÆ testæ vehementer tostæ, crustas ulceribus obducunt: quare prurigio, & papularum eruptionibus medentur. Podagricis profunt: strumas discutunt, cerato exceptæ. *Dioscorides.*

FORNACUM terra, quæ retortida fulvescit, ejusdem cum testæ effectus. *Dioscorides.*